

סטייה מהדטאנט? שורשי האסרטיביות הסעודית החדשה ומגבלותיה

יואל גוז'נסקי | גיליון 2185 | 17 באוגוסט 2026

ערב הסעודית מעוניינת לדבוק בדטאנט מול איראן, תוך התמודדות נחושה יותר עם שלוחיה של הרפובליקה האסלאמית. בעוד שהיא מקפידה לקיים ערוצי דיאלוג עם טהראן, היא מגלה בשבועות האחרונים נכונות להפעיל כוח צבאי נגד החות'ים בתימן והמיליציות הפרו-איראניות בעיראק, ואף השיקה יוזמה ביטחונית אזורית להגנה על נתיבי השיט בים האדום. אולם, הניסיון ההיסטורי מלמד שאסרטיביות צבאית סעודית, שממנה ניסתה הממלכה להימנע בשנים האחרונות, לא רק שאינה מבטיחה הכרעה מול שלוחיה של איראן, אלא עלולה לחשוף את ריאד להסלמה נוספת ולמחרים ביטחוניים, מדיניים וכלכליים כבדים.

מאז ה-28 בפברואר 2026, הייתה ערב הסעודית מטרה במערכה שמנהלת איראן נגד מדינות המפרץ. אמנם איחוד האמירויות, בחריין וכווית ספגו פגיעות רבות יותר, אך גם הממלכה הייתה יעד חוזר למתקפות טילים וכטב"מים. למרות זאת, תגובת ריאד הייתה מאופקת ומדודה. היא נמנעה כמעט לחלוטין מעימות ישיר עם איראן, הסתפקה בגינויים חריפים וגירשה מספר דיפלומטים איראנים בדרג זוט. במקביל, [היא המשיכה להדגיש את רצונה בפתרון מדיני ובהפחתת המתחים, והפעילה מספר פעמים לחצים על ארצות הברית לעצור מתקפות מתוכננות באיראן.](#)

בד בבד, [הופיעו דיווחים שלפיהם הממלכה הייתה מעורבת בהבנות כלכליות שנועדו להפחית את המוטיבציה האיראנית להסלים את העימות, אולם לא פורסמו ראיות המאשרות כי ריאד העבירה כספים ישירות לטהראן בתמורה להפסקת התקיפות.](#) אף שבמהלך החודשים האחרונים פורסמו דיווחים על תקיפות שיוחסו לערב הסעודית באיראן, הממלכה לא קיבלה עליהן אחריות. המסר היה ברור: ערב הסעודית אינה מעוניינת במלחמה ישירה עם איראן. אולם, השבועות האחרונים מלמדים על שינוי בהתנהלות הסעודית. ריאד אינה משנה את יעדה האסטרטגי – הימנעות מעימות ישיר עם טהראן – אך היא משנה את האופן שבו היא מגנה על עצמה. במקום להבליג על התקפות שמבוצעות באמצעות שלוחיה של איראן, מעיראק ומתימן, היא מגלה נכונות הולכת וגוברת להפעיל כוח נגדם. במילים אחרות, לא מלחמה עם איראן, אלא מאבק נגד הפרוקסי שלה.

ב-2021 חלה תפנית במדיניות הפומבית של ההנהגה הסעודית. הממלכה זנחה את הקו האסרטיבי והעימותי שאפיין את העשור הקודם, ובמיוחד את שנותיו הראשונות של יורש העצר מוחמד בן-סלמאן, ואימצה מדיניות המעניקה עדיפות לניהול סכסוכים, להפחתת מתחים ולייצוב הסביבה האזורית. במקביל, היא המשיכה להשקיע בבניין הכוח הצבאי, בגיוון שותפויות הביטחוניות ובשימור יחסיה האסטרטגיים עם ארצות הברית, גם בתקופת ממשל בידן. עם זאת, המלחמה האזורית ב-2026 המחיש כי מדיניות ההכלה אינה שוללת שימוש בכוח. ערב הסעודית אמנם מוסיפה להימנע מעימות ישיר עם איראן, אך היא מוכנה כיום להפעיל כוח באופן יזום נגד שלוחיה – בתימן, בעיראק ובזירות נוספות – כאשר היא

סבורה שהם חוצים קווים אדומים או מנסים לשנות את כללי המשחק. במובן זה, לא מדובר בנטישת מדיניות הפיוס, אלא במעבר למדיניות המשלבת דיאלוג והרתעה גם יחד.

הביטוי הראשון לכך הוא היוזמה הסעודית להקים כוח רב־לאומי בים האדום, במיצר באב אל־מנדב ובמפרץ עדן. הברית, שזכתה לתמיכת 13 מדינות, בהן [טורקיה](#), [פקיסטן](#), [מצרים](#), [ירדן](#), [בחריין](#), [קטר](#) וכו', [נועדה בראש ובראשונה להתמודד עם איום החות'ים על חופש השיט](#). ראוי להדגיש כי איחוד האמירויות ועומאן, כנראה בשל היותן בתחרות עם ערב הסעודית, לא הצטרפו עד עתה ליוזמה. דווח כי ערב הסעודית תישא באחריות למימון הכוח ושמפקדתו מתוכננת להיות ממוקמת בשטח הממלכה. נכון לעכשיו מדובר בהצהרת כוונות בלבד וגם אין זה הניסיון הראשון של ריאד לבסס ברית כזו – ניסיון קודם להקים את "ברית מדינות הים האדום" (2020) לא הבשיל בשל תחרות ופערים בין החברות בברית, במיוחד בין ריאד לקהיר. האמנה טרם נחתמה, מבנה הברית עדיין אינו מגובש, ומדינות רבות ממתנות לראות האם ארצות הברית תתמוך בה וכיצד. אולם עצם היוזמה מעידה על שינוי בתפיסה: ערב הסעודית אינה מסתפקת עוד בהגנה פסיבית, אלא מבקשת להוביל קואליציה צבאית שתוכל, אם יהיה צורך, לפעול נגד החות'ים.

הקמת הקואליציה הימית הרב־לאומית החדשה מסמנת רצון להתנתק מהדימוי של מדינה התלויה בהגנה חיצונית ולהפוך למדינה המבקשת לעצב בעצמה את סביבתה האסטרטגית. ההחלטה שמפקדת הקואליציה תהיה בערב הסעודית, והעובדה שהיא מובילה את המהלך, משקפות את שאיפתה לבסס את מעמדה כגורם הביטחוני המרכזי בים האדום ובבאב אל־מנדב. במקביל, הדגשת אופייה ההגנתי של הקואליציה והצהרה כי אינה מכוונת נגד מדינה מסוימת נועדו לצמצם את הסיכון להסלמה מול איראן, אף שברור כי האיום המרכזי שהוביל להקמתה הוא מתקפות החות'ים על נתיבי השיט.

מעבר למשמעות המבצעית, מדובר גם במהלך בעל חשיבות פוליטית. הקואליציה ממחישה כיצד ערב הסעודית פועלת לבנות מנגנוני ביטחון אזוריים בהובלתה, תוך גיוס מדינות ערביות, מוסלמיות ואפריקאיות, וללא תלות ישירה בארצות הברית, שנותרת לצד אירופה מחוץ ליוזמה. בכך, ריאד מחזקת את מעמדה האזורי ומאותתת כי בכוונתה למלא תפקיד מרכזי בעיצוב הארכיטקטורה הביטחונית של המזרח התיכון. עם זאת, הצלחת היוזמה תיבחן לא בהכרזה על הקמתה, אלא ביכולתה לייצר שיתוף פעולה מבצעי אפקטיבי ולהגן בפועל על חופש השיט מול האיומים המתמשכים בים האדום ובבאב אל־מנדב.

השינוי באסטרטגיה הסעודית בא לידי ביטוי גם בהחלטת ריאד להשתתף בתקיפות משותפות עם ארצות הברית נגד המיליציות הפרואיראניות בעיראק, לאחר שאלו שיגרו כטב"מים לעבר מתקני הנפט והתשתיות של הממלכה. במשך שנים הקפידה ערב הסעודית שלא להרחיב את העימות לזירה העיראקית. הפעם היא בחרה להגיב באופן צבאי. מבחינתה, מדובר במימוש זכותה להגנה עצמית. התקיפה הסעודית בעיראק מסמנת גם שינוי תפיסתי באופן שבו ריאד מגדירה את אחריותה של המדינה המארחת. [ערב הסעודית מקפידה להדגיש כי יעדיה היו המיליציות הפרואיראניות בלבד, ולא המדינה העיראקית, מוסדותיה או צבאה](#). בכך היא מבקשת להימנע ממשבר מדיני עם בגדאד ולהותיר פתח להמשך שיתוף פעולה עם הממשלה העיראקית. אולם, במקביל, היא מאותתת כי ריבונות אינה יכולה לשמש עוד מגן עבור ארגונים חמושים הפועלים משטח מדינה נגד שכנותיה.

במקביל, הולכים ומתרבים הדיווחים על היערכות סעודית למבצע רחב יותר, ייתכן שאף קרקעי, נגד החות'ים בתימן (תוך שהסעודים מבקשים, באמצעות תיווך עומאני, להגיע להסכם שימנע הסלמה). ריכוז כוחות, שינוי בפריסת היחידות וניסיונות להקים קואליציה ימית ובינלאומית מעידים כי ריאד מבינה שהמאבק על באב אל־מנדב הפך לקריטי כמעט כמו המאבק על מצר הורמוז. לאחר שהחות'ים הטילו מצור על הספנות הסעודית ופגעו במספר מכליות ובתשתיות אנרגיה, התחדדה ההבנה כי אם הורמוז חסום ממזרח ובאב אל־מנדב מאיים ממערב, עלולה הממלכה למצוא את עצמה במלכוד אסטרטגי חסר תקדים.

אחד הגורמים המרכזיים להסלמה הנוכחית היה הניסיון של החות'ים לפתוח מחדש קו טיסות ישיר בין איראן לצנעא – [מהלך שנתפס בריאד כניסיון איראני לבסס ציר אווירי קבוע לשטח שבשליטת החות'ים ולהכתיב מציאות אסטרטגית חדשה בתימן](#). בתגובה, ערב הסעודית תקפה ביולי את שדה התעופה הבינ"ל בצנעא, במהלך שסימן את תחילתו של סבב האלימות הנוכחי. מבחינת ריאד, לא מדובר רק בסיכול איום נקודתי, אלא בניסיון להציב גבולות ברורים להתבססות האיראנית ולמנוע מטהראן לקבוע כללי משחק חדשים בזירה התימנית והאזורית. בכך מבקשת ערב הסעודית להבהיר כי היא אינה מוכנה עוד להסתפק במדיניות של הכלה, אלא תפעל באופן יזום כאשר תזהה שינויים העלולים לפגוע באינטרסים הביטחוניים שלה. התפתחות זו ממחישה גם את מגבלות האסרטיביות החדשה: כל פעולה צבאית נגד החות'ים גוררת את

הממלכה בחזרה לעימות ממושך בתימן וחושפת אותה להסלמה ולפגיעות נוספות – בדיוק התוצאה שניסתה למנוע בשנים האחרונות.

משמעויות

מוקדם לקבוע באיזו מידה משקפות ההתפתחויות שנדונו לעיל שינוי במדיניות הדטאנט הסעודית כלפי איראן. גם כיום ערב הסעודית ממשיכה לתמוך במאמצי התיווך של עומאן, להימנע מהצהרות לוחמניות נגד טהראן ולהשאיר ערוצי תקשורת דיפלומטיים פתוחים. ההבחנה הסעודית ברורה: מול איראן – דיאלוג, גם אם קשה ומתוח; מול שלוחיה – הרתעה, ואם יש צורך גם פעולה צבאית. מבחינת ההנהגה הסעודית, אלה אינם מסלולים סותרים אלא משלימים.

אסטרטגיה זו מאפשרת לריאד להעלות את מחיר התוקפנות האיראנית מבלי להיגרר לעימות ישיר עם איראן עצמה – תרחיש שהיה עדיין מבקשת להימנע ממנו. היא גם מאפשרת לה לשדר נחישות כלפי שותפיה באזור וכלפי וושינגטון, מבלי לחצות את הקווים האדומים שעלולים להצית מלחמה אזורית כוללת. לצד זאת, יש במהלך גם ממד רחב יותר. במשך שנים נתפסה ערב הסעודית כמי שנשענת כמעט לחלוטין על המטרייה הביטחונית האמריקאית. כעת היא מבקשת להפגין מנהיגות אזורית, להוביל קואליציות ולהיות שחקן ביטחוני פעיל יותר. כל יוזמה משמעותית עדיין זקוקה לתמיכה אמריקאית – אך ריאד מאותתת כי כוונתה ליטול אחריות גדולה יותר על ביטחונה.

עם זאת, אין להסיק מן האסרטיביות הסעודית החדשה המסתמנת כי צפוי ניצחון מהיר או מכריע על שלוחיה של איראן. ניסיון העבר דווקא מחייב זהירות. במשך שנים השקיעה ערב הסעודית משאבים עצומים במלחמה נגד החות'ים בתימן, אך לא הצליחה להכריע אותם, ואף ספגה פגיעות קשות במתקני הנפט ובתשתיות אסטרטגיות. גם המיליציות הפרו-איראניות בעיראק ובזירות נוספות הוכיחו יכולת התאוששות גבוהה ונכונות להסלים את העימות. לכן, ככל שערב הסעודית תגביר את מעורבותה הצבאית, כך יגדל גם הסיכון לתגובת נגד מצד שלוחיה של איראן, להרחבת מעגל התקיפות נגד תשתיות האנרגיה, הנמלים ונתיבי השיט שלה ואף לשקיעה מחודשת בביצה התימנית. במובן זה, האסרטיביות הסעודית היא מהלך מובן ואף רצוי מבחינת ישראל, אך היא אינה מבטיחה הצלחה, והיא עלולה לגבות מהממלכה מחיר ביטחוני, כלכלי ומדיני כבד מאוד.

בנוסף, ככל שהלחץ על השלוחים יגבר, כך יגדל גם הסיכון שאיראן תבחר להגיב – בין אם באמצעות הסלמה נוספת מצד שלוחיה ובין אם בצעדים ישירים יותר. במצב כזה, ריאד עלולה למצוא עצמה נגררת לעימות רחב בהרבה מזה שביקשה לנהל. לכן, האתגר המרכזי של ערב הסעודית הוא לנסות לייצר הרתעה אפקטיבית מול השלוחים האיראניים, מבלי לחצות את הסף שיוביל לעימות ישיר עם איראן – תרחיש שהיא עדיין רואה בו את האפשרות המסוכנת ביותר. מגבלה נוספת קשורה לכלכלה. גם אם ערב הסעודית מחזיקה בעתודות כספיות ניכרות וביכולת לספוג את הזעזוע בטווח הקצר, המחיר הכלכלי ההולך ומצטבר של המלחמה עלול להפוך בהדרגה למגבלה אסטרטגית. האטה בצמיחה ופגיעה בנתיבי הייצוא עלולות לצמצם את המשאבים שיופנו לבניין הכוח, להגנה על תשתיות קריטיות ולמימוש חזון 2030. ככל שהמערכה תימשך, גם יכולתה של ריאד להתמודד במקביל עם האיומים הביטחוניים הרבים סביבה עלולה להיפגע.

לסיכום, ייתכן שהצעדים שנקטה ריאד אינם אלא התאמות טקטיות שנכפו עליה בשל נסיבות המלחמה, ולא ביטוי לדוקטרינה חדשה. השאלה המרכזית היא האם ערב הסעודית אכן עברה ממדיניות שהתבססה בעיקר על דיאלוג, הכלה והפחתת מתחים למדיניות "היברידית" המשלבת דיפלומטיה עם שימוש בכוח נגד שלוחיה של איראן, או שמא מדובר בתגובה נקודתית למציאות ביטחונית חריגה. התשובה לכך תתברר רק לאורך זמן, בעיקר אם גם לאחר המלחמה ריאד תמשיך במדיניות זו ובמיוחד אם תהיה נכונה לשלם את המחירים הכרוכים בכך. אם כן, יהיה אפשר לדבר על שינוי משמעותי בדוקטרינת הביטחון הסעודית. אם לא, סביר יותר שהאירועים האחרונים ייזכרו כסטייה זמנית ממדיניות הדטאנט שאימצה הממלכה בשנים האחרונות.

עורכי הסדרה: ענת קורץ, רינת חרש ואלדד שביט.